

Форманчук Олександр Васильович,
студент Міжнародного науково-технічного
університету імені Академіка Юрія Бугая
Науковий керівник: професор кафедри
кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
доцент **Кісілюк Едуард Миколайович**

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ХУЛІГАНСТВО В ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Однією з необхідних і обов'язкових умов нормального функціонування будь-якої держави є громадський порядок. Найбільш небезпечним посяганням на громадський порядок, є хуліганство. Проаналізувавши кримінальне законодавство країн ЄС, можна з впевненістю констатувати, що кримінально-правові норми, які за своїми юридичними ознаками схожі із ст. 296 КК України, знаходяться в розділах Особливої частини КК, які мають назви: злочинні посягання на громадський порядок – КК Австрії, Іспанії, Німеччини, Швеції; а також пострадянських країн, зокрема, Литовської Республіки. За КК Данії, Франції, Естонської Республіки тощо, подібні діяння знаходяться в Розділах «Злочинні посягання на громадський спокій», а за КК Республіки Болгарія – в Розділі «Злочини проти порядку і громадського спокою».

Особливістю дослідженого законодавства є те, що в ньому широко використовується поняття «громадський порядок». У той же час, юридичні ознаки, за допомогою яких описується діяння, які певним чином схожі з хуліганськими більш конкретизовані, з визначенням їх спрямованості.

Так, у розділі 20 КК Австрії «Злочинні діяння проти громадського спокою» передбачена відповідальність за злочин, який схожий на хуліганство у § 275 «Порушення громадського спокою загрозою вчинення загальнонебезпечного злочину». Ознаки цього злочину визначені так: «Хто, використовуючи погрози, пов'язані з посяганням на життя, здоров'я, тілесну недоторканність, свободу або майно, викликає страх і стурбованість у населення або великого кола осіб, той карається позбавленням волі на строк до трьох років».

У КК Нідерландів ст. 141 Розділу V «Злочини проти громадського порядку» КК передбачає відповідальність за вчинення публічних актів насильства проти особи і власності, вчинених спільно

декількома особами. «Особи, які публічно і спільно вчинюють акти насильства проти осіб або власності, підлягають строку тюремного ув'язнення не більше шести років або штрафу п'ятої категорії, якщо він умисно знищить власність, або, якщо в результаті акта насильства, вчиненого ним, настають тілесні ушкодження, строку тюремного ув'язнення не більше дев'яти років або штрафу п'ятої категорії, якщо в результаті акта насильства настають тяжкі тілесні ушкодження, строку тюремного ув'язнення не більше дванадцяти років або штрафу п'ятої категорії, якщо в результаті акта насильства настає смерть людини».

У КК Німеччини розділом сьомим «Злочинні діяння проти громадського порядку» передбачено відповідальність за «Порушення громадського порядку, пов'язане з насильницькими діями групи осіб» §125; «Особливо тяжкий випадок порушення громадського порядку, пов'язаний з насильницькими діями групи осіб» §125-а; «Порушення громадського порядку внаслідок загрози вчинення злочинних діянь» §126. Саме в § 125-а за юридичними ознаками, схожими з ознаками хуліганства, увага акцентується на таких ознаках, як: насильство, що спрямоване на заподіяння тяжкої шкоди людині, наявності зброї, вчиненні дій мародерського характеру. Іншими словами, відповідальність настає саме за цими нормами тоді, коли винна особа, здійснюючи вказані та інші, передбачені цими законами дії насильницького характеру, «загрожувала громадській безпеці», (п. 2 (1) §125), яка виступає складовою громадського порядку.

У КК Швеції Главою 16 «Злочини проти громадського порядку» ст. 1, 2 і 3 КК встановлена відповідальність за порушення громадського порядку групою осіб. Так, відповідно до ст. 1 цієї глави КК «Якщо натовп людей порушує громадський порядок, демонструючи намір вчинити групове насильство проти публічної влади, або іншим чином примусити або перешкодити певним заходам, і не розходиться, коли влада наказує це зробити, то підмовники і керівники повинні бути засуджені за масові безпорядки до тюремного ув'язнення на строк не більше чотирьох років, а інші учасники дій до штрафу або тюремному ув'язненню на строк не більше двох років. Якщо натовп розходиться за наказом влади, то підмовники і керівники повинні бути засуджені за масові безпорядки до штрафу або тюремному ув'язненню на строк не більше двох років». В ст. 2 цієї глави Кримінального кодексу встановлена відповідальність підмовників і керівників у тому випадку, коли натовп з намірами, вказаними в ст. 1, приступив до вчинення групового насильства. За ст. 3 цієї глави КК встановлена відповідальність учасників натовпу, а за ст. 4 – за порушення чи намагання порушити голосним шумом або

насильством релігійній службі або іншій публічній благочестивій урочистості, весіллю, похоронній або подібній церемонії, судовому засіданню або здійсненню інших державних або місцевих обов'язків, або публічним зборам для обговорення, навчання або слухання лекції. Така особа повинна бути засуджена за порушення здійснення обов'язків або проведення публічних зборів до штрафу або тюремному ув'язненню на строк не більше шести місяців.

З кримінального законодавства держав колишнього «соціалістичного табору» цікавими видаються КК Болгарії і Польщі. У КК Республіки Болгарія в Главі десятій «Злочини проти порядку і громадського спокою» в ст. 325 зазначено: «Хто вчинить непристойні дії, грубо порушуючи громадський порядок і проявляючи явну неповагу до суспільства, карається позбавленням свободи до двох років або виправними роботами, а також громадським осудом. Якщо діяння пов'язане з опором представникові влади або представникові громадськості, виконуючими обов'язки по охороні громадського порядку, або якщо воно по своєму змісту відрізняється виключним цинізмом або зухвалістю, покарання – позбавлення свободи до п'яти років. Якщо діяння, передбачене попередніми абзацами, вчинене повторно, покарання: по абзацу першому – позбавлення свободи до трьох років; по абзацу другому – позбавлення свободи від одного року до п'яти років. Суд може постановити і обов'язкове поселення. Якщо діяння, передбачене абзацом другим, являє небезпечний рецидив, покарання – позбавлення свободи від одного року до шести років. Суд може постановити і обов'язкове поселення». Потрібно відмітити, що поняття «винятковий цинізм або зухвалість» болгарський законодавець використав для визначення кваліфікуючих ознак цього злочину.

У КК Республіки Польща відсутня норма, аналогічна ст. 296 КК України. Главою XXII «Злочини проти публічного порядку», за своїм змістом схожою із більшістю подібних глав КК Європейських держав, передбачається відповідальність за різні за своєю природою злочини. У ст. 254 §1 зазначено: «Хто приймає активну участь в натовпі, знаючи, що її учасники спільними зусиллями вчинюють насильницькі посягання на особу або майно, підлягають покаранню позбавленням свободи на строк до 3 років. §2 Якщо наслідками насильницького посягання є смерть людини або заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, учасник натовпу, вказаний в §1, підлягає покаранню позбавленням волі на строк від 3 місяців до 5 років».

У пострадянських державах кримінальне законодавство успадкувало деякі риси радянського законодавства. У ньому збереглися норми, якими встановлено відповідальність за хуліганство,

з певними несуттєвими особливими ознаками. Так, в контексті нашого дослідження, за КК Литовської Республіки аналогом хуліганства є злочин, передбачений ч. 2 ст. 284 КК: дії, вчинені у громадському місці, зухвалі дії, погроми, знущання або вандалські вчинки, які демонструють неповагу до оточуючих і порушують спокій чи порядок; нецензурна лайка у громадських місцях або порушення громадського спокою чи порядку іншою «неналежною поведінкою», – визнається кримінальним проступком.

Аналіз зарубіжного законодавства дає підстави для висновку, що більшість країн у власному кримінальному законодавстві містять норми, що передбачають відповідальність за хуліганські дії, хоча деякі з них не мають назви «хуліганство» чи не згадують хуліганські мотиви, крім норм, розміщених у кримінальних кодексах пострадянських країн. Постсоціалістичні держави Європи в переважній більшості відійшли від визначення в своїх Кримінальних кодексах діянь подібних до хуліганства, їх підхід збігається з підходами, які використовують законодавці держав Західної Європи, інших держав світу, за якими такі діяння визначають злочинами, що вчиняються групою осіб, натовпом, із публічними закликами до порушень громадського порядку та суспільної моралі, до масових заворушень, проявів вандалізму тощо і несуть в собі велику небезпеку суспільним (громадським) інтересам.